

DRASKÓCZY LÍDIA
„Örökké süt reád a nap”

Moldvai gyűjtéseim egyik legszebb emléke a Forrófalván született, Klézsére férjhez ment énekes asszonynál 1994-ben tett látogatásunk. Bortos Máris néni takaros házába hárman mentünk lányok, s amíg a fiúk a furulyásokat faggatták, mi szebbnél szebb énekeket hallgathattunk ettől a gyönyörű, élénk szemű asszonytól. „Este vagyon e faluba, két szép leány guzsalyasban...” énekelte, aztán türelmesen magyarázta, mit jelent: „Leszeszkedik, mint e kucsá”, s mikor odaért az énekkel, hogy (a legénynek) „Odafigyott ez ajaka” – együtt nevtünk vele, a sokat megélt asszonnyal mi, leendő asszonyok.

Mesélt sokat a régi guzsalyasokról. A guzsalyas, a fonó a munkavégzésről szólt (fonás, varrás, szövés), mégis nagy örömmel emlékezett rá. Nem csoda, hiszen már a hétköznapi kalákájában is együtt énekelt a sok egykorú leány, a hétvége pedig a táncos guzsalyasok ideje volt. Akkor aztán hívtak zenészt, „egy jó muzsikást vaj sültüst” (hegedűst vagy furulyást), jöttek a legények, kezdődhetett a táncos multság!

Kedves, szép emlékü Máris néni! Hogy szégyenkezett a szoba egyik zugában felhalmozott „rongykupac” miatt! Mint mondta, szedi össze a „régis gunyákat”, hogy eltűzelje. Megakadt ám a szemünk ezeken a „rongyokon”! Addig néztük vágyakozva a helyenként foltos, mégis értékes, káprázatos hímzéssel díszített ingeket, hogy azt mondta, válasszunk belőle, kinek mi tetszik. A velem lévő lányok hamar találtak is maguknak valót! Mire körülnéztem, már csak a valóban rongyoska szöttesek maradtak. Így történt aztán, hogy Máris néni ezt látva, kinyitotta a szekrényét, kivette belőle az egyik gyönyörűen megszőtt ingét, és nekem adta. Őrzöm azóta is, s hordom, mikor viseletben kell muzsikálnunk.

A guzsalyasokról Fehér Márton külsőrekecsini hegedűs is mesélt. Az ő gyerekkorában volt a kicsi guzsalyas, a középső s a felnőtt: „Én valami 8-9 esztendő voltam, mikor először csináltam a hedegűt magamnak... A gyerekek megtudták, hogy én hedegűlni fogtam, akkor ők hívtak guzsalyasba, táncguzsalyasba...”

Amikor Bartók Béla 1921-ben a magyar népzene-kincset négy dialektusterületre osztotta, még egyáltalán nem ismertük a moldvai csángó népzene-t. A későbbi kutatások eredményeként ma Moldvát önálló, ötödik zenedialektusként tartjuk számon.

Talán mondhatjuk, hogy a legszínesebb is: a legtöbb régies népzenei elemet tartalmazza, ugyanakkor a legtöbb idegen, főleg román hatás érte.

A dalok szövegére is ugyanez jellemző: a moldvai csángók hosszú balladákat énekelnek, imádságokat mondanak, a nyelvük megmaradt egy nagyon régi, nyelvújítás előtti formában: „*Hova mensz, hova mensz, Te kevil katana? / Itt elé s itt elé tekergős patakra...*” (Tündér Ilona balladája, klézsei gyűjtés)

A román hatás sem véletlen, hiszen Románia területén, a Kárpátokon túl élő moldvai csángók a templomban és az iskolában is csak román szót hallanak, így énekeikben gyakran előfordulnak román nyelvből átvett szavak. Pl.: „*Buna ziua, kisleán, / Mé sírsz a Duna martján?*”

Ezt tapasztaltam én is 1996-ban Veres Antalnál Lujzikalagorban. Gyönyörű keserves dallamot hegedült, majd románul elkezdte énekelni. Egyszerre átváltott magyarra, amelyről éreztük, hirtelen jött fordítás: „Kicsi madár ne bőgj utánam, mert olyan idegen helyt es. Úgy volt kirendelve az Istentől...” Itt elcsuklott a hangja. Tudtuk, hogy beteg. Egy hetet töltöttünk náluk a Zurgó együttessel, főleg mesét szerettünk volna találni. Kerestük a faluban a mesemondókat, kérdeztük Anti bácsit és feleségét, Anna nénit is, ismernek-e ilyen embereket. De bárkihez mentünk, nem jártunk sikerrel: vagy nem emlékeztek a mesékre, vagy csak románul tudták őket. Egy idős bácsi pedig a szavakat már alig tudta egymás mögé rakni.

Utolsó este Anti bácsi visinátával kínált. Ettől a meggyre ráöntött alkoholtól olyan jókedvünk kerekedett, hogy elkezdtünk muzsikálni, s akinek nem volt zeneszerszáma, két kanállal ütötte a ritmust. Anti bácsinak egyszerre megeredt a nyelve, kapcsolunk is rögtön be a diktafonunkat! Szebbnél szebb meséket mondott el nekünk, szájátva hallgattuk. Legjobban a Szent Mihályról szóló mese fogott meg bennünket (később csináltunk is egy számot ebből a Zurgóval). Szent Mihályról azt tartják, ő jön el az emberekért haláluk óráján.

1996 augusztusa volt. Szeptemberben kaptunk hírt Anti bácsi haláláról. Szent Mihály eljött érte... S ő már egy hónappal azelőtt tudta, hogy: „úgy van kirendelve az Istentől.” Mert ezek az emberek tanulatlanságuk ellenére telve vannak bölcsességgel. Mint az az asszony, aki Kóka Rozália *Egy asszon két vétkecskéje* című könyvében beszél a szerelemről: „Ha nincsen társad, vagy szeretetlen társval kell élj, alyan, mintha örökké homályban vónál. Ha van kit szeress, s tégedet es szeretnek, magad virág vagy, s örökké süt reád a Nap.”